جلسه چهارم

پرداخت زکات

سوره مؤمنون آیه۴

وَ الَّذِينَ هُمْ لِلزَّكاةِ فاعِلُونَ

و آنها که زکات را انجام می‌دهند.

واژگان

الزَّكاةِ :نوعی پرداخت مال

فاعِلُ: انجام دهنده، کننده

بیانات مقام معظم رهبری

این زکات و انفاقی هم که یک عبادت بزرگ محسوب می‌شود، دارای جسم و روحی است. «و من یوق شحّ نفسه فأولئک هم المفلحون» این زکات، باید آن حرص و بخل درونی ما را بشکند و آن دل‌بستگی ما به مال و به زخارف دنیوی را از بین ببرد. این زکات، زکات خوبی است. بیانات، سال ۱۳۶۹، ص: ۶۲

زکات هم آن تعبیه‌ی مالی‌ای است که موجب طهارت انسان می‌شود: «خذ من اموالهم صدقة تطهّرهم و تزکّیهم بها» (۳۲۱). گرفتن این واجب و این صدقه‌ی مالی از مردم، موجب طهارت روح و پاک‌سازی آن‌ها از دنائت‌ها و لئامتها و حرص و بخل و بقیه‌ی آلودگیهاست. بیانات، سال ۱۳۷۵، ص: ۱۷۶ پیام به اجلاس نماز ۱۸/ ۰۶/ ۱۳۷۷

.. نماز در اغلب موارد در قرآن کریم همراه و هم‌شأن زکات آمده است. فریضه‌ی عظیم زکات نیز همانند نماز به مجاهدتی خستگی‌ناپذیر و تلاش گرانی صادق و دلسوز نیازمند است. انتظار و امید آن است که شما عزیزان در این میدان جدید نیز گام نهید و همه‌ی کسانی که می‌توانند در ترویج و تبیین و تحقیق مسأله‌ی مهم زکات، خدمتی ارائه کنند. بی‌درنگ دامن همت به کمر زنند و از خود صدقه‌ی جاریه‌ای بر جای نهند.مکتوبات، سال ۱۳۷۷، ص: ۵۱

مفهوم زکات

«زکات» در لغت، به معنای رشد و نموّ و پاکیزگی است و در اصطلاح، یک نوع مالیات شرعی و از ارکان و واجبات دین است.

منظور از زکات در این آیه

پرسش: این سوره از سوره‌هایی است که در مکه نازل شده و در آن هنگام حکم زکات معمولی نازل نگردیده بود، پس منظور چیست؟

پاسخ: زکات منحصرا به معنی زکات واجب نیست، بلکه زکاتهای مستحبّ در شرع اسلام فراوان است، آنچه در مدینه نازل شد زکات واجب بود ولی زکات مستحبّ قبلا نیز بوده است.

این احتمال است که زکات به صورت یک حکم وجوبی اما بدون حد و حدود در مکه بوده است، یعنی مسلمانان موظف بودند مقداری از اموال خود را به نیازمندان بپردازند، ولی بعد از تشکیل حکومت اسلامی و تاسیس بیت المال زکات تحت برنامه مشخصی قرار گرفت و نصابها و مقدارهای معینی برای آن قرار داده شد و از طرف پیامبر ص ماموران جمع زکات به هر سو اعزام شدند. تفسیر نمونه، ج۱۴، ص: ۱۹۷

توضیح بیشتر

قرآن کریم در دو مورد از «حق معلوم» یاد می‌کند؛ در سوره معارج بعد از ذکر نماز که از بهترین اعمال مؤمنان است به دومین ویژگی آنها پرداخته، می‌افزاید: «وَالَّذينَ فی أَمْوالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ. لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ» معارج:۲۴و۲۵

کسانی که دراموالشان «حق معلومی» برای تقاضا کنندگان ومحرومان است.

و درباره صفات اهل بهشت، آن گاه که در دنیا بودند، می‌فرماید: «وَفی أَمْوالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ» ذاریات:۱۹در اموال آنها حقی برای سائل و محروم بود.

از روایات معصومین (ع) استفاده می‌شود که «حق معلوم» چیزی غیر از حقوق واجب مانند زکات است وحتی انفاق، قرض الحسنه، صله رحم وغیره را نیز شامل می‌شود. امام صادق علیه‌السّلام فرمود: «وَلَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَرَضَ فی امْوالِ الْأَغْنِياءِ، حُقُوقاً غَيْرَالزَّكاةِ، فَقالَ عَزَّوَجَلَّ «وَالَّذينَ فی امْوالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ لِلسَّائِلِ» فَالْحَقُّ

الْمَعْلُومُ غَيْرُ الزَّكاةِ وَهُوَ شَیْءٌ يَفْرُضُهُ الرَّجُلُ عَلى نَفْسِهِ فی مالِهِ يَجِبُ عَلَيْهِ أَنْ يُفْرُضَهُ عَلى قَدْرِ طاقَتِهِ وَسِعَةِ مالِهِ فَيُؤَدِّی الَّذی فَرَضَ عَلى نَفْسِهِ إِنْ شاءَ فی كُلِّ يَوْمٍ، وَاَنْ شاءَ فی كُلِّ جُمُعَةٍ، وَاَنْ شاءَ فی كُلِّ شَهْرٍ ...»

خداوندمتعال دراموال ثروتمندان، حقوقی غیر از زکات قرار داده، از جمله فرموده است: «دراموال آنها برای سائل، (و محروم) حق معلومی است». بنابراین حق معلوم غیر از زکات است و آن چیزی است که انسان بر خود لازم می‌کند که به اندازه توان خویش و بطور روزانه، هفتگی و یاماهانه، به مستمندان بپردازد.

اهمیّت زکات

دادن زکات هم از اموری است که ایمان به خدا اقتضای آن را دارد، چون انسان به کمال سعادت خود نمی‌رسد مگر آنکه در اجتماع سعادتمندی زندگی کند که در آن هر صاحب حقی به حق خود می‌رسد. و جامعه روی سعادت را نمی‌بیند مگر اینکه طبقات مختلف مردم در بهره‌مندی از مزایای حیات و برخورداری از امتعه زندگی در سطوحی نزدیک به هم قرار داشته باشند. و به انفاق مالی به فقراء و مساکین از بزرگترین و قویترین عاملها برای رسیدن به این هدف است.

* زکات، یکی از پنج چیزی است که بنای اسلام بر آن استوار است.

* در قرآن ۳۲ بار کلمه «زکات» و ۳۲ بار واژه «برک» آمده، گویا زکات مساوی با برکت است.

* پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله افرادی را که زکات نمی‌دادند، از مسجد بیرون کرد.

* حضرت مهدی علیه السلام در انقلاب بزرگ خود، با تارکین زکات می‌جنگد.

* کسی که زکات ندهد، هنگام مرگش به او گفته می‌شود: یهودی بمیر یا مسیحی.

* تارک زکات در لحظه‌ی مرگ از خداوند می‌خواهد که او را به دنیا باز گرداند تا کار نیک انجام دهد، امّا مهلت او پایان یافته است.

* امام صادق علیه السلام فرمود: اگر مردم زکات بدهند، هیچ فقیری در زمین باقی نمی‌ماند

تفسیر نور، ج۶، ص: ۸۴

تشویق به انفاق

معصومین علیهم‌السلام نیز با سیره و سخن خویش، به شکلهای گوناگون، مسلمانان را به این کار خداپسندانه ترغیب کرده‌اند به آوردن چند نمونه بسنده می شود:

-رسول اکرم صلّی‌الله‌علیه‌وآله روزی به اصحاب فرمود: آیا شما را خبر دهم به کاری که به فاصله مشرق تا مغرب، شیطان را از شما دور می‌سازد؟ گفتند: آری. فرمود: «روزه، چهره شیطان را سیاه می کند و صدقه پشت او را می‌شکند ....»

ابن عباس گفت: سخن خداوند: «الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَ النَّهارِ سِرًّا وَ عَلانِيَةً» درباره علیّ بن ابی طالب (ع) نازل شده است، نزد او جز چهار درهم نبود درهمی را شب و درهمی را روز و درهمی را پنهانی و درهمی را آشکارا صدقه داد.

- امام علی علیه‌السلام می‌فرماید: «فرد ثروتمند باید با ثروت خود، صله رحم انجام دهد، میهمانی نیکو برگزار کند، اسیر و درمانده را نجات بخشد، به فقیر و ورشکسته عطا کند و به امید ثواب، بر [پرداخت] حقوق و سختیها بردباری نماید که دستیابی به این خصلتها-به خواست خدا-نیل به مکارم دنیا و درک فضائل آخرت است.»

امام زین‌العابدین نیز همواره می‌فرمود: «صدقه، آتش خشم خدا را خاموش می کند.» همچنین هرگاه می‌خواست، صدقه بدهد، آن را می‌بوسید، پرسیدند: سبب این کار چیست؟ فرمود: «صدقه پیش از آنکه در دست سائل قرار گیرد، در دست خدا قرار می گیرد و من دست پروردگارم را می‌بوسم!»

پیام‌ها:

۳-اهمیّت زکات مانند اهمیّت نماز است. (در ۲۸ آیه، نماز و زکات در کنار هم آمده است) «فِي صَلاتِهِمْ خاشِعُونَ، لِلزَّكاةِ فاعِلُونَ»

۴-اعتقاد به تنهایی کافی نیست، عمل هم لازم است. الْمُؤْمِنُونَ ... فاعِلُونَ

---

[1] «الَّذينَ يُنْفِقُونَ امْوالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهارِ سِراً وَ عَلانِيَةً فَلَهُمْ اجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ لا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لا هُمْ يَحْزَنُونَ» بقره: ۲۷۴. آنان که اموال خویش را شب و روز، نهان و عیان، انفاق می‌کنند، اجرشان نزد پروردگارشان، محفوظ است و بیمی بر آنها نیست و غمگین هم نمی‌شوند.